

DEN GODA FLORANS GUIDE OM
FRÖSÅDD

Välkommen!

Det börjar med ett frö, medvetet eller omedvetet. Vissa behöver mer hjälp på traven och i vårt klimat behöver en hel del mer tid för att hinna ge skörd eller blomning i tid. Det är en av anledningarna till varför vi förodla. En annan är för att få kontroll och större plantor med mer motståndskraft mot tex glupska sniglar.

SYFTET MED GUIDEN

I denna så-guide reder jag ut olika tekniker och begrepp för att hjälpa dig på traven att lyckas med din odling, oavsett vad du odlar, hur ny eller erfaren du är. Vi har alla varit nya och inom just trädgård tror jag man sällan blir fullärd. Min förhoppning med denna guide är att du ska våga dig på att så och upptäcka nya odlarfavoriter!

På följande sidor går jag igenom:

- Intro - förodla eller inte?
- Förodlingsordlista
- Generellt om förodling
- Så i soilblocker
- Direktsådd och falsk såbädd
- Stratifiering och kallsådd
- Från sådd till utplantering och förgrödda
- Förvara fröer och avslutande ord

Natalia Nunez

SÅDD - FÖRODLA ELLER INTE?

FAKTORER SOM STYR VALET

Olika faktorer styr om man väljer att direktså ett frö eller om man väljer att förodla det. Vissa fröer tar för lång tid på sig, är för små och har således svårare att klara ogrästryck, blir uppätta av skadedjur eller kan vara alldeles för dyra för att lämnas helt åt slumpen.

Medan andra fröer är olämpliga att förodla pga att rötterna inte gillar att bli störda. I odlingsbeskrivningen brukar det stå vad som är lämpligast.

HUR SKA MAN VETA?

Förutom att ta hänsyn till faktorerna ovan får man tänka på sina egna förutsättningar. Men några riktlinjer finns, snabbväxande sorter brukar lämpa sig fint till direktsådd.

BÖRJA MED FROSTDATUM

För att enklare förstå odlingsråden man får för respektive art är det grundläggande att känna till när man beräknas ha sitt sista frostdatum där man bor, tex har SMHI sådan info.

FÖRODLINGENS ORDLISTA

Många ord och termer kan kännas nya, därför börjar vi med en kort förklaring för att du enklare ska hänga med när det pratas om sådd:

I ALFABETISK ORDNING

Avhärda: Vänja plantor för livet utomhus, både för temperatur samt solens strålar. Görs under flera dagar där tiden utökas allteftersom, börja med att ställa plantorna skyddat i skuggan. Bra hjälpmedel är fiberduk som skyddar både mot ev starka solstrålar och viss temperaturomväxling. Icke avhärdate plantor kan få brännskador och/eller förfrysa.

Bredsådd: När fler frön sås tillsammans, ofta men inte alltid ganska tätt i en kruka. Motsatsen är när enstaka frön sås i celler eller kruka.

Dibbler: Planteringspinne, större variant av prickelpinne (beskrivning längre ner).

Frostdatum: På våren – när din sista frost förväntas vara. På hösten – när din första frost förväntas vara.

Förkultivering/försådd/frösådd: Betyder samma sak, man sår frön i krukor/pluggbrätte/jordkuber i förväg oftast med start inomhus för senare utplantering

Groning: Processen när ett frö, lök eller liknande utvecklas till en planta. I ett frö skjuts först en grodd ut som blir roten, följt av stam och hjärtblad.

Groningstemperatur: Optimal temperatur för just den arten att gro. Stora variationer finns, samt och högsta temperatur. Därav är det enklast att sikta på den optimala temperaturen. Två ex: Sallat optimalt temp 14-18 C, chili optimal temp 24-30 C.

Hjärtblad: Första bladparet från ett frö. Ser annorlunda ut än kommande blad, se karaktärsblad.

Karaktärsblad: Andra bladparet som kommer efter hjärtbladet, de blad som kännetecknar/är typiska för växten.

Ljushgroende: Frö behöver ljus för att gro, räcker med att så ytligt dvs ej täcka med jord. Viktigt att hålla fukten här, då jordytan torkar ut. Fukten kan hållas med hjälp av ett lock, plast med hål i som luftas dagligen eller liknande.

FÖRODLINGENS ORDLISTA

Mörkergroende: Frö som gror bättre i mörker och behöver täckas av jord. Somliga täcker även med tex mörk plast eller liknande vilket jag inte anser behövs, tänk på hur det är i naturen.

Omskolning: Omplantering av sådd i större kruka.

Pluggbrätte: Celler där man sår enstaka frö/cell eller där man pricklar ut från en bredsådd.

Prickla: Omskolning av plantor, oftast sätts de ut en och en i större pluggbrätte/krukor där man gjort hål i förväg. Lämpligt redskap kan vara en enkel penna eller matkniv. Vanligast görs detta efter en bredsådd när många plantor sätts i en behållare. Obs, vid omskolning rör man inte stjälken utan hanterar plantorna genom att hålla i bladet.

Prickelpinne: Redskap för att omskola plantor eller sticklingar. Större variant kallas för dibbler.

Soilblocker: Redskap för att göra egna jordkuber, finns i olika storlekar.

Stratifiering: Köldbehandling av frön. Växter från kalla områden har utvecklat en strategi för att fröerna inte ska förgås vid temperaturväxlingar vilket är vanligt på vårvintern.

Succesions sådd: Vanligare term på engelska sidor, när man sår en växt i omgångar för att få löpande skörd, tex sallat eller solrosor som kan sås med 1-2 v mellanrum.

Sådd: Frö sätts i jorden.

Vintersådd (även kallat kallsådd): Sådd utomhus när jorden är kall/frusen, tas ej in utan får gro naturligt när temperaturen är optimal. Bra sätt för tåligare frön eller de som behöver stratifieras.

Värmematta: Matta för att ställa sådder på, vissa håller runt 20-24 grader medan andra går att ställa in. Alternativ om man har är att använda sig av golvvärme eller ovanför kylskåp, dock svårt att kombinera med växtbelysning

Utvecklingstid: Anger genomsnittliga antalet dagar från sådd på friland, eller utplantering, till förväntad skörd under idealiska förhållande, dvs detta ger bara en fingervisning. Kan man både förkultivera och direktså, räknas detta från utplantering.

GENERELLT OM FÖRODLING

BALANS MELLAN LJUS, FUKT OCH TEMPERATUR

Mycket av det vi förödlar vill gro under lite varmare temperatur, när fröet har grott är det bra att ta för vana att sänka temperaturen (eller avlägsna ev värmematta). Ljus och temperatur påverkar växten, har vi obalans drar plantan iväg och bli för gänglig. Antingen är det för varmt eller för mörkt. Under vårvintern räcker inte ljuset till, förödlar du före mars behövs växtbelysning. Vid svalare temperatur + med ordentligt ljus växer plantan långsammare och blir ofta kompakt och fin.

Balans kring fukt är också avgörande, för torrt gör det svårt för fröet att gro, för blött kan orsaka syrebrist och att det ruttnar. Välj därför lagom storlek på kruka/jordkub till dina fröer.

NÄRING

Den första tiden behöver sådden ingen näring, men efter ca 1 månad bör man tillsätta det. Vid omskolning sker det naturligt om man använder planteringsjord. Såjord är näringsfattigt men har god dränering och finare struktur, dessa egenskaper är optimala för just den första tiden. Ett knep är att ha planteringsjord i botten och endast ha såjord i översta jordlagret, ca 1 cm. Många frön går att så direkt i planteringsjord, här brukar jag tänka på mycket som går att direktså. Då sår man rakt ner i jorden på friland/pallkragar. Ska du inte skola om men vill addera näring åt dina frösådder är det flytande alternativ som gäller.

SÅ I SOILBLOCKERS

VAD ÄR SOILBLOCKERS?

Soilblocker är ett redskap som pressar jorden till fyrkantiga jordkuber. Valfriheten är stor då du kan använda vilken jord du vill samt blanda ihop egna recept om så önskas. Viktigast i huvudsak vid mindre storlek är att ta bort större fragment, som annars finns i jorden för dräneringens skull. Fördelen med soilblocker är att rötterna snurrar inte runt som i en kruka/plugg, användandet av plast kan minskas (som dessutom har begränsad livslängd) och antalet kuber är obegränsat - du kan så mycket plantor på liten yta!

I botten behövs ett tråg, här kan det vara allt ifrån gamla brickor, brätten eller plåtar, viktigast är att det finns en kant för att vattnet ej ska rinna ut. Man vattnar soilblockers från sidan/underifrån. Det finns 4 storlekar och man kan plantera om genom att förflytta en sådd från minsta storleken micro 20 till mini 4. Eller direkt ut på friland.

Vissa börjar med mellanstorleken för att prova sig fram, andra köper alla medan en del kör enbart på minsta. Sår man mycket blommor eller arter med väldigt små frön lämpar sig den minsta storleken. En annan fördel med soilblocker är att man lätt kan se rötterna i botten och de sträcker på sig fast kuben är slut. På sidan inträffar ngt som kallas "air pruning" på svenska "luftbeskärning" vilket leder till nya rötter bildas medan de som exponeras för torr luft stannar av. Jämförelse är i kruka där rötterna kan med hjälp av fukt och mindre luft växa vidare och tillslut snurra runt.

STORLEKAR

Namnen antyder antalet kuber som pressas ut/gång, storlekarna är:

- Micro 20: 2 x 2 x 2 cm
- Mini 5: 3,8 x 3,8 x 3,8 cm
- Mini 4: 5 x 5 x 5 cm
- Maxi: 10 x 10 x 10 cm

DIREKTSÅDD

Direktsådd görs direkt på jorden under våren när jorden börjar gå att bruka, gör man det innan kallas det för vinter-/kallsådd. Direktsådd lämpar sig till många arter, framförallt om de är snabbväxande (i motsats till förödling). Det är bra att skydda sin sådd med fiberduk, dels för att jämna ut temperaturen, samt som skydd mot skadedjur. Nackdelen är konkurrerande ogräs, skadedjur som sniglar eller fåglar samt att "hål" kan uppstå på odlingsytan om allt inte grott enligt plan.

ARTER FÖR DIREKTSÅDD

Här är ex på arter som inte gillar att få sitt rotsystem stört:

- Vallmo (undantag linnévallmo)
- Jungfrun i det gröna
- Morot
- Palsternacka

FALSK SÅBÄDD

Ska man så direkt på friland kan man ta till knepet att göra en falsk såbädd innan man sår sin växt. I jorden finns det ogräsfrön, som kan ha kommit med vinden eller som ligger i jorden sedan innan. Den falska såbädden görs 1,5-2 v före direktsådden. Man förbereder sin odlingsyta, krattar och jämnar till jorden samt vattnar, man kan med fördel täcka ytan med fiberduk, allt för att fler ogräsfrön ska gro. Efter 1,5-2 v rensar man bädden med tex ett rensjärn innan det nu är fritt fram att så det man hade tänkt på ytan. Tänk på att om du gräver runt i jorden kommer nya ogräsfrön upp! Helt ogräsfritt blir det inte men du har förbättrat förutsättningen.

TÄCK MELLANRUM MED ORGANISKT MATERIAL

Direktsår du i rader kan man täcka mellanrummet med organiskt material, har du tillgång till gräsklipp är det perfekt. Jag gör en skåra, sår och täcker ytan bredvid skåran för att försvåra för ev ogräs i jorden.

STRATIFIERING OCH KALLSÅDD

STRATIFIERING

Vissa fröer behöver en köldbekandling, skstratifieras för att bryta sin frövila. Det sker genom att fröet utsätts för fukt och suger upp det för att sedan utsättas för kyla. Optimal temperatur för stratifiering är kring 0-4 C. Detta kan ske vid sådd utomhus (se vintersådd nedan) eller inomhus med hjälp av kylskåp. Det finns flera metoder, här tar jag upp en av dom.

I kylskåp kan platsen vara begränsad, därför kan man så enl "fögroddsmetoden" (se nästa sida) dvs på ett fuktigt hushållspapper i en plastpåse. Man kan så som vanligt i en kruka som man vattnar och sedan lägger i en zippåse (förslut men lämna lite öppet för luft). Detta är mer skrymmande. Beroende på art behöver detta förvaras i kylan olika länge, oftast runt 1-2 månader.

KALL-/VINTERSÅDD

Ett naturligt sätt att stratifiera frön är genom att så dom på vintern. Man kan även använda sig av metoden till frön som inte behöver köldbekandling, då kan syftet vara att spara plats inomhus på våren, låta fröna gro när naturen erbjuder rätt förutsättningar eller för att få kompakta plantor och slippa steget med avhärdning.

Oavsett syfte, är metoden att man sår sina frön när det är kallt/under vintern. Jag har en plastback med lock som bas, där i ställer jag krukor som jag fyllt med jord och på toppen sått mina frön. Är de ljusgroende täcker jag dom enbart med grus eller tidigare vermiculit, annars täcks de med jord. Jag försöker tajma in när det snöar, annars lägger jag ett lager snö på själv och locket på. Sedan låter jag allt stå tills vårens värmande strålar gör sitt. Här kan jag ta bort locket om det blir alltför varmt. Har man kallväxthus kan man göra detta utan plastback.

OMVÄXLING FÖR VISSA

Några arter, som stjärnflocka och jätteverbena, behöver omväxlande varma och kalla perioder. Ge därför inte upp om de inte groer med en gång efter första köldbekandlingen. Upprepa istället omväxlande värme en månad och kyla en månad om groningen ej uppstått.

FRÅN SÅDD TILL UTPLANTERING

Sådd sker i tid enl anvisning X-antal veckor och med lämplig metod för just den arten.

Viktigt vid sådd är att frö får jordkontakt dvs pressas mot jorden om den ej redan sätts i jorden (extra viktigt med ljusgroende frön som ska sås ytligt).

Sådden vattnas beroende på fröets storlek och placering med blomspruta, en mindre stril (som man kan skruva på en PET-flaska) eller underifrån men med lock över så kondensen droppar tillbaka. När karaktärsbladen bildats eller krukans har blivit för liten skolas plantan om till större kruka alt planteras ut direkt, dock efter avhärdning. Många arter kan man plantera om något djupare, men inte alla som tex gurkväxter.

Vid utplantering som sker antingen före eller efter sista frosten beroende på arten, ska plantan avhärdats. Välj med fördel en mulen dag och låt plantan vattendra en stund innan. Nu är processen klar, från förkultivering till utplantering - varmt lycka till!

FÖRGRODDA FRÖ

Ett knep man kan ta till på tex äldre frön eller vissa arter är att förgro dom. Det finns lite olika tillvägagångssätt, jag själv använder mig av hushållspapper och en plastpåse. Jag sprayar hushållspappret med vatten som jag sedan lägger fröna på, pappret viks sedan 1-3 ggr och läggs i en plastpåse som jag knyter ihop. Jag markerar sort antingen på utsidan eller med etikett inne. Oftast får påsen i rumstemperatur som jag tittar till några dagar senare, men ska fröerna gro svaltt/stratifieras läggs de i kyl.

Har det börjat gro pricklar jag ut groddarna i en mindre kruka. Det här sättet fungerar bra på sommaraster och stockrosor, jag sår alltid dessa med att börja såhär. Ett annat alternativ är att göra liknande fast på disktrasa och i plastlåda med lock.

FÖRVARA FRÖER OCH AVSLUT

FÖRVARA FRÖER

En anledning till att det inte gror kan vara gamla frön eller felaktig förvaring. Olika frön lever olika länge, två kända exempel på frön med kort livslängd är sommaraster och palsternacka.

Optimal förvaring för frö är mörkt, torrt och svalt. Rätt förvaring kan även förbättra groningen för somliga arter.

Svalare än rumstemperatur är optimalt, för köldtåliga arter funkar frysen bra. Fröbanken i Svalbard håller en temp på -18! Förvarar man frön i kylen är det bra om man kan lägga dom tillsammans med ngt som drar åt sig fukt, för som du nu har lärt dig är fukt en faktor som kan väcka ett frö.

NÅGRA AVSLUTANDE ORD

Avslutningsvis, man kan göra allt enligt konstens alla regler men ändå ha svårt med att få vissa arter att gro. Det behöver inte vara svårt att odla från frö, många frön är inte alls kinkiga och man kan så mycket och lyckats utan denna guide, har du hittat sätt som fungerar - ja men fortsatt!

Tanken med guiden är att du ska kunna finslipa och ev "felsöka" när sådden inte tar sig. Är förutsättningarna rätt? Var kommer växten ifrån? Mexico, ja då vill den säkert gro varmt. Italiens bergssluttningar? Då vill den ha kyligare. Kanske har du gjort allt rätt men slarvat med fukten i början? En väldigt enkel åtgärd. Fröerna kan ha förvarats fel eller helt enkelt vara för gamla, prova byt fröfirma om du märker upprepade problem från samma leverantör.

Mitt sista råd om du vill fördjupa dig är att söka på växtens vetenskapliga namn, googlar du luktärt får du upp "lathyrus odoratus" i kursiv stil. Sök på det och lägg till engelska termer som "germination" och tex "temp" eller "light".

VILL DU LÄRA DIG MER?

Jag som har skrivit den här guiden heter Natalia Nunez, trädgårdsmästare och snittblomsodlare som har 2 snittblomsodlingar. Jag driver Den goda floran där målet är att hjälpa dig med en blomstrande omgivning! Oavsett om du vill odla själv eller köpa närodlade blommor.

På hemsidan www.dengodafloran.se finns artiklar, digitala kurser, info om kommande fysiska kurser, egenodlade fröer och mer kommer löpande.

Tyckte du om guiden? Tipsa gärna andra om den!

**Lycka till med odlandet,
varma hälsningar**

Natalia Nunez

